

Unios notatserie 2/2026:

Unios innspill til Revidert nasjonalbudsjett 2026 og Kommuneproposisjonen 2027

UTGITT: 19.05.2026

Om Unios notatserie

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Tidligere utgaver finnes her:

<https://www.unio.no/publikasjoner/unios-notatserie/>

Dette nummeret er utarbeidet av Marit Linnea Gjelsvik. Hun er sjeføkonom i Unio. Foto: Unio / Helene Moe Slinning

Innhold

Oppsummering	2
Den økonomiske politikken	3
Nøytral finanspolitikk.....	3
Optimistiske vekstutsikter	3
Økt prisvekst og økte renter.....	4
Arbeidsliv	4
Litt svakere sysselsetting og noe økende ledighet i AKU.....	4
Halvert reallønnsvekst	4
Økt innsats for å hindre utenforskap og økt ledighet	4
Skatter og avgifter	5
Skatt er nødvendig for å finansiere den offentlige velferden	5
Klima og miljø	6
Kommuneøkonomien.....	7
Kommuneøkonomien i 2026	7
Kommuneproposisjonen 2027	8
Helse og omsorg	9
Stortinget må stanse kompetansekutt som svekker fellesskapets helsetjeneste	9
Sykehusene kan ikke bære en større belastning alene - økt ramme må på plass i RNB	10
En troverdig helsepersonellplan forutsetter tilstrekkelig finansiering.....	10
God nasjonal beredskap krever sterkt helseberedskap	11
Utdanning, kompetanse og forskning	11
Forslag om å redusere forskriftskrav for ansettelse i lærerstilling på ulike trinn	11
Pensjon i private barnehager	12
Kuttet i utdanningsbistanden fortsetter	12

Oppsummering

- Unio mener det er grunn til å frykte økt ledighet framover og etterlyser økt virkemiddelbruk mot ledighet, særlig gjennom sterkere satsing på ungdomsprogram, kvalifisering, utdanning og arbeidsrettede tiltak.
- Med svak vekst i offentlig sektor utenom forsvar og samtidig et betydelig arbeidskraftbehov innen helse og omsorg, er det rom for å øke offentlige budsjetter både i år og framover
 - o Unio mener det er riktig å øke frie inntekter med ytterligere 2 mrd. kroner i 2026.
 - o Kommunesektorens inntekter må økes klart mer i 2027. Utgiftsøkninger utenom kjernetjenestene er store, og selv forsiktige anslag gir svært lavt handlingsrom. Det er rom for å øke frie inntekter med fire mrd. kroner i 2026.

Innenfor klima og miljø mener Unio at:

- Klimabudsjettet for 2027 må vise at vi klarer 2030-målene med god margin, hvis ikke må klimapolitikken skjerpes gjennom forsterkede og nye tiltak.
- Klimasatsordningen og natursatsordningen for kommunene økes med hhv. 1 mrd. og 500 mill. kroner
- Grønn anskaffelses- og innkjøpskompetanse i staten og kommunene må styrkes.

Innenfor Helse og omsorg ber Unio Stortinget særlig merke seg følgende:

- Stortinget må avvise forslaget om å oppheve de lovfestede kompetansekravene i kommunale helse- og omsorgstjenester som varsles i Kommuneprop. 2026.
- Kommunene og sykehusene må sikres økonomiske rammer som gjør det mulig å opprettholde kapasitet, kvalitet, pasientsikkerhet og beredskap.
- Forebygging, rehabilitering og tidlig innsats må prioriteres høyere for å redusere presset på helse- og omsorgstjenestene.
- Helsepersonellplan 2040 må være troverdig og følges opp med tilstrekkelig finansiering, og nødvendige grep må allerede i RNB bidra til å sikre tilgang på personell og kompetanse.
- Politikken må støtte opp under likeverdige fellesskapsløsninger – ikke drive utviklingen mot et mer todelt helsevesen.

Innenfor utdanning, kompetanse og forskning mener Unio at

- Kravet om lærerutdanning må ligge fast. Unio vil ikke støtte endringer som svekker elevenes rett til lærerutdannede lærere.
- Pensjonsordningen i private barnehager må sikres, gjennom en finansiering som dekker de faktiske pensjonskostnadene.
- Kuttene i utdanningsbistanden svekker satsingen på utdanning, yrkesopplæring og sterke utdanningssystemer og må stanses.

Den økonomiske politikken

Tabell: Noen økonomiske hovedstørrelser i Revidert nasjonalbudsjett 2026¹

		Revidert budsjett	Nasj.budsjett 2026
	2025	2026	2026
Norsk økonomi			
BNP Fastlands-Norge	1,8	1,7	2,1
Sysselsetting, personer	0,7	0,6	0,7
Arbeidsledighetsrate, registrert (nivå)	2,1	2,1	2,1
Arbeidsledighetsrate, AKU (nivå)	4,5	4,5	4,5
Prisvekst (KPI)	3,1	3,5	2,2
KPI-JAE	3,1	3,2	2,5
Finanspolitikk			
Uttak fra SPU, prosent ²	2,6	2,7	2,8
Strukturelt oljekorrigert budsjettunderskudd, mrd. 2026-kroner	531,0	579,0	584,0
Endring i strukturelt, oljekorrigert budsjettunderskudd som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge ³	1,8	0,9	0,6
Virkninger av budsjettopplegget for 2026 på BNP for Fastlands-Norge ifølge makromodeller ⁴		0-0,1	

¹ Anslag for 2026. Prosentvis endring fra året før der ikke annet er angitt.

² Strukturelt, oljekorrigert underskudd i prosent av kapitalen i Statens pensjonsfond utland (SPU) ved inngangen til året.

³ Endring fra året før i prosentenheter.

Nøytral finanspolitikk

Regjeringen har blitt kritisert for å love rentekutt, og er, forståelig nok, opptatt av budsjettdisiplin. Finanspolitikken omtales som nøytral. Dette understøttes av modellkjøringer viser at virkningen av budsjettopplegget for 2026 på BNP for Fastlands-Norge er beregnet til 0-0,1 pst.

BNP er med andre ord omtrent uendret som følge av finanspolitikken og pengebruken legger etter Unios mening ikke press på renten.

Optimistiske vekstutsikter

Økt internasjonal usikkerhet, høyere pris- og renteutsikter og svakere vekst hos handelspartnerne har dempet vekstanslagene i RNB sammenliknet med nasjonalbudsjettet. Høye energi- og råvarepriser trekker kjøpekraft fra husholdningene. Renteoppgangen har særlig effekt på byggenæringen, som allerede har lav aktivitet. Boliginvesteringene er nedjusterte fra 11,7 prosent i Nasjonalbudsjettet til 3,2 prosent med nye anslag. Kronen har styrket seg mye, og dette bidrar til å svekke den kostnadmessige konkurranseevnen i eksportnæringene.

Likevel bidrar lav ledighet, flere i arbeid og god reallønnsutvikling til at de samlede virkningene på norsk økonomi er begrensede, ifølge regjeringen. Vekstanslaget på 1,7 prosent er bare 0,4 prosentpoeng lavere enn i Nasjonalbudsjettet 2026.

Økt prisvekst og økte renter

Regjeringen skriver at inflasjonen allerede var noe høyere enn ventet før krigsutbruddet i Midtøsten. Dette skyldes blant annet høyere kostnadsvekst. RNB har lagt til grunn en prisvekst på 3,5 prosent i år. Dette er hele 1,3 prosentpoeng høyere enn anslaget i høst.

Norges Bank satte opp renta fra 4 til 4 ¼ prosent tidligere i mai. Renteutsiktene er imidlertid ikke vesentlig endret siden prognosene i siste pengepolitiske rapport, og peker mot at styringsrenta er mellom 4 ¼ og ½ prosent ved utgangen av året.

Etter Unios vurdering er det særlig bekymringsfullt at prisveksten har tiltatt og at rentene holder seg høyere lenger. Dette svekker kjøpekraften og rammer våre medlemsgrupper hardt, blant annet gjennom høye studielån og boliglån.

Arbeidsliv

Litt svakere sysselsetting og noe økende ledighet i AKU

Sysselsettingen har utviklet seg som anslått, og ventes å øke videre i år med om lag 20 000 flere sysselsatte enn i fjor. Det tilsvarer en vekst på rundt 0,6 prosent, som er litt svakere enn anslaget i høst.

Den registrerte arbeidsledigheten har holdt seg stabil på et lavt nivå så langt i år, med 2,1 prosent helt ledige ved utgangen av april, på linje med gjennomsnittet for i fjor. Også AKU-ledigheten er nokså stabil, men det er tegn til økning og økningen er mest markert i de yngre aldersgruppene. Ledigheten er nå 4,7 prosent, men er anslått å ligge på 4,5 prosent i gjennomsnitt i år og neste år.

Halvert reallønnsvekst

God lønnsomhet i industrien, høy prisvekst og lav registrert arbeidsledighet har bidratt til høy lønnsvekst de siste årene. Årslønnsveksten i fjor var på 4,9 prosent, vesentlig høyere enn rammen for frontfaget på 4,4 prosent. Det ga en betydelig reallønnsvekst.

I RNB legges det til grunn en årslønnsvekst på 4,4 pst i år. Med prisvekst på 3,5 prosent gir det en reallønnsvekst på 0,9 prosent – fortsatt positiv, men halvparten av anslaget fra i høst.

Reallønnsveksten er imidlertid ikke likt fordelt. TBUs rapport foran inntektsoppgjørene viser at det har vært en høyere lønnsvekst i de delene av arbeidslivet som ikke har sentrale forhandlinger. Lederne har også hatt høyere lønnsvekst. Sett over en lengre periode øker inntektsulikheten for den yrkesaktive befolkningen.

Økt innsats for å hindre utenforskap og økt ledighet

Regjeringen omtaler den økte usikkerheten i sine prognoser flere steder, og påpeker at risikoen er størst for at utviklingen blir verre enn anslått. I en egen boks viser de effektene på norsk økonomi av en høyere oljepris enn lagt til grunn. Dette fører til lavere vekst i BNP og sysselsetting, og vesentlig lavere reallønn. Ledigheten er ikke vist, men vi må anta at den øker.

Den registrerte arbeidsledigheten er lav og under det historiske snittet. Det er riktig, men samtidig viser SSBs AKU-ledighet et annet bilde. AKU-ledigheten er mer konjunkturrell enn den registrerte ledigheten, og er nå 4,7 prosent. Utviklingen er stabil, men svakt økende. Det er særlig i de yngre aldersgruppene at ledigheten er høyere. Samtidig har den ferske rentehevingen til

Norges Bank fortsatt ikke fått tid til å virke, men vil gi seg utslag i lavere aktivitet og etterspørsel på litt lengre sikt.

Unio er glade for at regjeringen mener det er mest sannsynlig at norsk økonomi holder seg oppe. Samtidig mener vi at usikkerheten er høy for at utviklingen i norsk økonomi kan bli dårligere enn anslått i RNB. To store etterspørselskomponenter som skulle bidra til vekst i Statsbudsjettet i høst, er boliginvesteringene og husholdningenes konsum. Disse påvirkes av økte renter og prisvekst og er i RNB betydelig nedjusterte. Vi mener det er en fare for at ledigheten blir høyere enn antatt, selv uten en forverring i internasjonal økonomi.

Det er grunn til å være på vakt mot økende ledighet og særlig at unge som søker jobb etter endte studier, blir værende arbeidsledige. Gitt nedsiderisikoen, at anslagene for sysselsettingsvekst er noe nedjustert, og i tillegg at ledigheten synes å være nokså høy i yngre aldersgrupper, ville framleggelsen av RNB vært en god anledning for regjeringen til å øke virkemiddelbruken gjennom økt satsing på ungdomsprogram, økt satsing på kvalifisering og utdanning, og økte ressurser til oppfølging og arbeidsrettede tiltak.

Offentlig sysselsetting utenom forsvar vokser svakt, og Unio mener at det er rom for å øke rammene slik at kommunene blir i bedre i stand til å levere tjenester. Vi henviser for øvrig til eget avsnitt om kommuneøkonomien og kommuneproposisjonen.

Sysselsettingsandelen har gått litt ned de siste årene. Regjeringens plan for Norge har et mål om å øke sysselsettingsandelen (20-64 år) til 82 prosent i 2030 og 83 prosent i 2035. Nå ligger denne på i underkant av 80 prosent. Det er med andre ord et stykke fram.

Regjeringens rådgivende utvalg for finanspolitiske analyser peker på at arbeidsdeltakelsen er høy blant yngre og eldre aldersgrupper i Norge, men relativt lav blant 40- og 50-åringer. Utvalget mener derfor det bør iverksettes flere tiltak for å redusere frafallet fra arbeidslivet blant 40- og 50-åringer.

Unio deler bekymringen og viser til en nylig utgitt rapport fra Frischsenteret som ser på relasjonelle belastninger i arbeidslivet. Her vises det at frafallet er klart størst i yrker med høy relasjonell belastning, altså i yrker med mye kontakt med klienter/brukere. Eksempler på yrker med høy relasjonell belastning er politi, sykepleiere, barnehageansatte, tannpleiere, prester og lærere.

Disse yrkesgruppene jobber i stor grad i offentlig sektor, med stat eller kommune som arbeidsgiver. Statens Arbeidsmiljøinstitutt har dokumentert at så mye som 1/3 av sykefraværet skyldes forhold på arbeidsplassen. Gjennom godt forebyggende og systematisk HMS-arbeid på arbeidsplassen kan sykefraværet og tidlig avgang fra arbeidslivet reduseres betraktelig, noe som vil gi betydelig økonomisk gevinst for samfunnet.

Skatter og avgifter

Skatt er nødvendig for å finansiere den offentlige velferden

Innenfor skatte- og avgiftsopplegget har Unio følgende merknader

- Unio støtter økt skattefradrag på pensjoner som hindrer at minstepensjonister må betale skatt. Minstepensjonister er i snitt mer økonomisk utsatte enn andre grupper og har

høyere risiko for lavinntekt. De er dermed også mer utsatte når levekostnadene øker som følge av økt inflasjon.

- Å øke grensen for den laveste verdsettingen av bolig i formuesskatten, har ifølge regjeringen ingen proveny når alt ses samlet. Unio mener det er positivt at bunnfradraget økes, fordi det styrker fordelingshensyn og skjermer vanlige boligeiere mot utilsiktede skatteøkninger.
- Redusert vegavgift er etter Unios mening ikke et godt grep. Selv om vi har forståelse for at regjeringen har hatt begrenset handlingsrom, vil Unio anmerke at det er samfunnsøkonomisk uklokt å redusere veibruksavgiften. Lavere priser på et knapphetsgode svekker insentivene til redusert bruk og gir økt vegbruk.

Det er behov for endringer i skattesystemet. Unio viser til vårt innspill til Skattekommisjonen og Finansministeren som ble levert i april.

- Unio mener at skattesystemet må bli mer omfordelende og sikre nok inntekter til velferdsstaten, særlig når andelen eldre øker.
- Dagens system favoriserer de rikeste, fordi den øverste 1 prosenten ofte betaler lavere skatt enn vanlige lønnstakere.
- Hovedproblemet er aksjebeskatningen, spesielt fritaksmetoden og private holdingselskaper, som gjør det mulig å utsette eller unngå skatt på store kapitalinntekter.
- Unio vil beholde og styrke formuesskatten, men med høyere bunnfradrag for å skjerme vanlige boliger, hytter og små bedrifter.
- Vi ønsker også å utrede en ny arveskatt, med høyt bunnfradrag, for å motvirke økt ulikhet mellom generasjoner.
- Grunnrenteskatt bør utvides til flere næringer, og miljøavgifter skal brukes mer aktivt for å støtte både omstilling og finansiering av fellesskapet.

Klima og miljø

Utslippskuttene i Norge går nå halvparten så raskt som det som kreves for å nå klimamålene mot 2030, og vi når ikke ambisjonene om nasjonale utslippskutt. Unio mener dette er svært uheldig.

Når utslippene ikke går raskt nok ned, må klimapolitikken skjerpes gjennom nye og forsterkede tiltak. For eksempel kan det vurderes å øke CO₂-avgiften raskere i perioden fram til 2030. Sosiale utslag av økte miljøavgifter må kompenseres gjennom skattelettelser, overføringer og bedre og billigere offentlige tjenester.

Klimasats og Natursats setter kommunene i stand til å sette i gang tiltak for å kutte utslipp og ta vare på natur. Unio mener disse ordningene må styrkes, videreføres og utvides til å også å omfatte statlige virksomheter. Videre mener vi at ENOVA må styrkes for å gi ENØK-støtte også til statlige virksomheter, sykehus og universiteter og høyskoler på lik linje med næringslivet.

Det offentlige kjøper varer og tjenester for rundt 740 milliarder kroner i året ifølge tall fra SSB. En undersøkelse fra Riksrevisjonen fra 2022 viste at det offentlige i for liten grad bruker innkjøpsmakten sin til å minimere miljøbelastningen og fremme klimavennlige løsninger. Fra 1.

januar 2024 ble anskaffelsesregelverket endret slik at klima- og miljøhensyn vektet høyere. For å sikre at intensjonen med de nye reglene nås, mener Unio at det er nødvendig å styrke grønn anskaffelses- og innkjøpskompetanse i staten og kommunene.

Unio mener den grønne omstillingen i maritim sektor må være trygg, trinnvis og rettferdig. Særlig er bruk av ammoniakk problematisk, fordi stoffet er svært giftig og kan utgjøre en alvorlig helsefare for mennesket ved lekkasjer eller ulykker. Klimatiltak må derfor ivareta sikkerhet, kompetanse og arbeidsplasser, og bygge på internasjonale løsninger framfor nasjonale særkrav.

Kommuneøkonomien

Kommuneøkonomien i 2026

Regjeringen legger i RNB vekt på at de fleste primærkommunene nå har positive netto driftsresultater, mange over det som anbefales av TBU for kommunal og fylkeskommunal økonomi på 1,75 pst. Til tross for dette har hver 3. kommune negativt driftsresultat i 2025. Hver 4. kommune har negativt driftsresultat i 2024 og 2025.

Antall Robek-kommuner gikk opp fra 21 i mai i fjor til 27 i år. Dette forklares med etterslep fra store utfordringer for mange kommuner i det dårlige året 2024 hvor skatteinntektene gikk sterkt ned.

For første gang på mange år gikk aktivitetsveksten og sysselsettingen i kommunesektoren *ned* i 2025. Dette forklares med at det tok tid å tilpasse aktivitet til de lavere inntektene i 2024.

Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2026

Kommunesektorens økonomiske handlingsrom 2026	Mrd kr
Vedtatt økning i frie inntekter 2026 før jul 2025	8,4
Handlingsrom utover demografi 2026 i vedtatt budsjett før jul	5,5
RNB: Økt kostnadsvekst	-3,3
RNB: Økte skatteinntekter	3,2
RNB: Økte demografikostnader	0,6
«Brutto økt handlingsrom» for kommunesektoren i 2026	6,0
Årlige utgifter utenom kjernetjenester, forsiktig anslag	1-2
Netto økonomisk handlingsrom frie inntekter for kjernetjenester 2026	4-5

Unio har, sammen med Fagforbundet, Akademikerne og YS, tidligere i år etterlyst kompensasjon for høy pris- og kostnadsvekst i 2026. I RNB skriver regjeringen at kostnadsveksten i 2026 er anslått å øke 3,3 mrd. kroner siden statsbudsjettet ble lagt fram. Utgiftsveksten motsvares imidlertid av økte skatteinntekter på nesten like mye. Merutgiftene til demografi anslås samtidig 0,6 mrd. kroner lavere enn i fjor høst, og bidrar til en tilsvarende styrking av handlingsrommet. Samlet sett skriver regjeringen at ny informasjon gir en bedring av handlingsrommet i år på 0,5 mrd. kroner sammenlignet med saldert budsjett.

Kommunesektoren skal løse mange oppgaver. I takt med at priser og lønninger stiger, koster det litt mer å drifte kommuneøkonomien. Med et forsiktig anslag på økning i utgifter utenom

kjernetjenester på 1-2 mrd. kroner, blir netto handlingsrom i frie inntekter på 4-5 mrd. kroner, anslagsvis.

Regjeringen peker på at vi står overfor store omstillinger med blant annet knapphet på arbeidskraft og at viktige omsorgsoppgaver skal gis til en aldrende befolkning. Men RNB peker på at det nå er en svak vekst i statlig sivil sektor og i kommunal sektor. Aktivitetsnivået i offentlig sektor utenom forsvaret vokser etter Unios mening ikke tilstrekkelig. Mer investeringer og aktivitet er nødvendig for å møte økende behov for helse- og velferdstjenester framover.

Kommunenes frie inntekter i 2026 må økes med minst 2 mrd. kroner ut over regjeringens forslag i RNB for å styrke kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg.

Kommuneproposisjonen 2027

Kommuneproposisjonen 2027, som legges fram samtidig med RNB, signaliserer en vekst i de frie inntektene for kommunesektoren på mellom 3,5 og 4,0 mrd. kroner i 2027. De demografiske utgiftene øker samtidig med 3,0 mrd. kroner. Ut over demografi gir dette et økt handlingsrom på 0,5-1,0 mrd. kroner.

Kommunesektorens økonomiske handlingsrom 2027	Mrd kr
Regjeringen Støres anslag på økning i frie inntekter 2027	3,5 – 4,0
-Demografikostnader som må dekkes innenfor de frie inntektene	3
«Brutto økt handlingsrom» for kommunesektoren i 2027	0,5 – 1,0
Andre økte utgifter som spiser av de frie inntektene	
Bemannings- og pedagognorm barnehager	-0,4
Toppfinansiering ressurskrevende brukere	-0,5
Vedlikehold av fylkesveier, forsiktig anslag	-0,5
Ras-, flom- og skredsikring, forsiktig anslag	-0,4
Barnevernsreformen	-x
Annen mervekst helse og omsorg som ikke fanges opp av demografikostnadene	-x
Netto økonomisk handlingsrom frie inntekter for kjernetjenester 2027	ca -1

Selv om regjeringen sier at kommunenes pris- og kostnadsvekst er kompensert og at de frie inntektene øker i år og neste år, gir ikke dette et riktig bilde av situasjonen i kommuneøkonomien. En rekke utgiftsøkninger tas ikke med i de offisielle oppstillingene. Unio har gjort et forsøk på å tallfeste noen av disse. Dette er midler kommunesektoren må dekke innenfor økningen i de frie inntektene:

Stortinget har vedtatt en bemannings- og pedagognorm i barnehagene, men den er ikke oppfylt. I 2023 manglet det 2 822 årsverk. Vi forutsetter at samlet bemanning er på plass, men at det er for få pedagoger. Med en lønnsforskjell på 135 000 kroner gir dette en merutgift på om lag 0,4 mrd. kroner for å oppfylle normen.

Kommunene har høye utgifter til ressurskrevende brukere, med en egenandel på 2–2,5 mrd. kroner i 2024. Med videre kostnadsvekst og høyere innslagspunkt, anslås egenandelen økt med 0,5 mrd. i 2025 og tilsvarende vekst også fremover.

Vedlikeholdsetterslepet på fylkesveiene er stort og krever betydelige midler. Med et konservativt anslag innebærer dette økte vedlikeholdsutgifter på om lag 0,5 mrd. kroner. Samtidig anslås etterslepet til nær 100 mrd., og analyser viser at økt vedlikehold kan gi stor samfunnsøkonomisk gevinst.

Kommunenes utgifter til ras-, flom- og skredsikring har økt jevnt, mens statlige tilskudd ikke har fulgt etter. Med et forsiktig anslag legger vi til grunn en kostnad på 0,5 mrd. kroner. I tillegg kommer barnevernsreformen og andre utgiftsposter, som vi ikke har tallfestet.

Med disse forsiktige anslagene går kommunesektoren minst 1 mrd. kroner i minus med det skisserte opplegget for 2027. Vårt forslag er at frie inntekter øker med fire mrd. kroner i 2027.

Helse og omsorg

Stortinget må stanse kompetansekutt som svekker fellesskapets helsetjeneste

Kommunekommisjonen foreslår i NOU 2026:1 å fjerne de lovfestede kompetansekravene for flere helseprofesjoner, blant annet med begrunnelse i at kommunene bør ha større fleksibilitet til å vurdere lokale behov. Regjeringen følger nå opp dette i Kommuneproposisjonen 2027 ved å varsle høring om å oppheve kravene i helse- og omsorgstjenesteloven.

Unio er svært bekymret for forslaget. Dagens kompetansekrav innebærer ikke normering av bemanning eller detaljerte føringer for organisering, men stiller kun krav om at kommunene har tilgang på nødvendig fagkompetanse. Kommunene har allerede i dag stor frihet til å organisere tjenestene og tilpasse bemanningen etter lokale behov. Forslaget om å oppheve kompetansekravene gir derfor ikke økt fleksibilitet i praksis – den reelle konsekvensen er at det åpnes for å la kommunene unnlate å tilby enkelte typer helsefaglig kompetanse helt.

Kompetansekravene ble innført for å sikre kvalitet, forsvarlighet og likeverdige tjenester etter at flere oppgaver ble flyttet fra spesialisthelsetjenesten til kommunene. De fungerer som en garanti for at innbyggerne mottar helsehjelp fra kvalifisert personell. Når krav om tilgang på ulike helsefaglig kompetanse ikke er tydelig forankret gjennom lovkrav eller andre sterke virkemidler, ser vi at stillinger, som følge av økonomisk usikkerhet i kommunene settes i spill, til tross for at oppgavene fortsatt skal løses. Dette har Unio erfart allerede for kliniske ernæringsfysiologer og logopeder, som i dag ikke er en lovpålagt kompetanse.

Riksrevisjonens undersøkelser viser gjennomgående at mange kommuner mangler nødvendig kompetanse og ikke klarer å sikre et likeverdig tilbud i sentrale deler av helse- og omsorgstjenestene. Blant annet viser undersøkelser av rehabiliteringstjenestene at seks av syv kommuner mangler nødvendig kompetanse, samtidig som det er avdekket betydelige forskjeller i tilbudet innen psykisk helse og tjenester til eldre. Dagens situasjon er således ikke holdbar. Å oppheve kompetansekravene vil med høy sannsynlighet forsterke disse utfordringene og bidra til større variasjon i tilbudet, lavere kvalitet og svekket pasientsikkerhet. Videre vil bosted i større grad bli avgjørende for hvilket tilbud du får. Det vil igjen kunne føre til at de som kan, velger å kjøpe tjenester privat. Resultatet vil bli en uthuling av det offentlige ansvaret og en mer fragmentert helse- og omsorgstjeneste.

Skal regjeringen lykkes med sine ambisjoner om sømløse tjenester på tvers av kommuner og sykehus, må kvalitet og pasientsikkerhet være det bærende prinsippet i hele behandlingskjeden. Svekket kompetanse i kommunene vil også kunne flytte problemet videre til spesialisthelsetjenesten og øke presset på sykehusene. Blant annet viser nyere undersøkelser, av Riksrevisjonen, at pasienter i dag behandles i sykehus selv om de kunne vært fulgt opp i kommunene. Samtidig dokumenterer de betydelig mangel på kompetanse i kommunale tjenester. Å oppheve kompetansekravene vil med høy sannsynlighet forsterke denne utviklingen.

Forslaget er heller ikke i tråd med behovet for mer forebygging, rehabilitering og tidlig innsats i møte med en aldrende befolkning og knapphet på arbeidskraft. Manglende kompetansekrav kan dessuten svekke små, men samfunnskritiske utdanninger og fagmiljøer, når etterspørselen etter kompetansen ikke er tydelig forankret i lovverk og kommunale oppgaver. Videre mener Unio at bærekraftige tjenester forutsetter riktig kompetanse nær innbyggerne. Dersom kommunene får svakere plikt til å sikre forebygging, behandling, rehabilitering og oppfølging gjennom hele livsløpet, øker faren for at tjenester bygges ned eller forsvinner helt. Det vil ramme innbyggere med sammensatte og langvarige behov hardest, og kan på sikt gi høyere kostnader fordi problemer ikke forebygges eller følges opp tidlig nok. Unio mener derfor at staten må bruke handlingsrommet til å styrke, ikke svekke, grunnmuren i helse- og omsorgstjenestene. Det innebærer å opprettholde kompetansekravene, sikre bedre finansiering av kommunene og prioritere forebyggende og rehabiliterende tjenester som reduserer presset på resten av helsetjenesten. Fleksibilitet for kommunene kan ivaretas gjennom mindre detaljstyring av profesjonene og gode faglige ordninger for oppgave- og ansvarsdeling, i og mellom kommuner. Samtidig må det satses på god faglig ledelse. Bærekraftige tjenester forutsetter ledere som har rammer, kompetanse og handlingsrom til å organisere tjenestene godt, bruke profesjonenes kompetanse riktig og sikre forsvarlig oppgave- og ansvarsfordeling.

Sykehusene kan ikke bære en større belastning alene - økt ramme må på plass i RNB

Også sykehusene er under betydelig press. Økonomiske innstramminger, mangel på personell og høy aktivitet gjør det vanskelig å opprettholde kapasitet og kvalitet. Unio mener derfor at regjeringen må sikre rammer som gjør det mulig å bygge og beholde sterke fagmiljøer, styrke faglig ledelse og sikre sammenhengende pasientforløp på tvers av nivåene i helsetjenesten.

Sykehusene møter samtidig økte pris-, lønns- og pensjonsutgifter. Forventet kostnadsnivå vil være over det som ligger til grunn i statsbudsjettet for 2026. Unio mener disse utgiftene må kompenseres fullt ut for å kunne opprettholde kvaliteten i tjenestene og redusere ventetider for utredning, diagnostikk og behandling. Unio ber derfor Stortinget, allerede i behandlingen av revidert nasjonalbudsjett, om å øke rammene til sykehusene for å hindre ytterligere nedbygging av kapasitet og kvalitet.

En troverdig helsepersonellplan forutsetter tilstrekkelig finansiering

Unio mener regjeringens varslede Helsepersonellplan 2040 må gi et konkret og troverdig svar på hvordan Norge skal sikre nok personell og riktig kompetanse i årene fremover. Dagens kompetansekrav i kommunene er som nevnt ikke detaljstyring, men en grunnleggende

forventning om at innbyggerne har tilgang til nødvendig fagkompetanse – og må ligge fast, også i en slik plan.

En plan alene er imidlertid ikke tilstrekkelig. Uten tydelig prioritering og tilstrekkelige ressurser vil ambisjonene ikke bli realisert. Det er derfor avgjørende at retningen i Helsepersonellplan 2040 følges opp i RNB.

God nasjonal beredskap krever sterkt helseberedskap

For Unio handler god nasjonal beredskap om mer enn planer og strukturer. Den må bygge på en helseberedskap som fungerer i hele tjenestekjeden, både i kommunene og i sykehusene. Det forutsetter tilgang på kvalifisert personell, sterke fagmiljøer, god ledelse og tjenester med kapasitet til å håndtere både hverdagskriser og større hendelser. Svekkes kompetansen eller kapasiteten ett sted, svekkes også den samlede beredskapen. Unio mener derfor at Stortinget må se helseberedskap i kommuner og sykehus i sammenheng, og sikre rammer som styrker begge nivåer i helsetjenesten.

Unio ber Stortinget avvise forslag som svekker de lovfestede kompetansekravene i kommunale helse- og omsorgstjenester. Stortinget må bruke behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 2026 og Kommuneproposisjonen 2027 til å slå fast at kvalitet, pasientsikkerhet, beredskap og likeverdige tjenester skal ligge til grunn for utviklingen av helse- og omsorgstjenestene. I en tid med økende behov, knappere personellressurser og presset økonomi må politikken trekke i én retning: sterkere fagmiljøer, bedre ledelse, bedre beredskap og trygghet for at innbyggerne får hjelp av kvalifisert personell – uavhengig av hvor i landet de bor.

Utdanning, kompetanse og forskning

Forslag om å redusere forskriftskrav for ansettelse i lærerstilling på ulike trinn

Alle elever har krav på lærerutdannede lærere i alle fag og i alle timer. Et forslag om å redusere detaljerte forskriftskrav for tilsetting i lærerstilling på ulike trinn reiser flere prinsipielle og praktiske spørsmål som må utredes grundig før eventuelle endringer gjennomføres.

Opplæringsloven slår fast at kommuner og fylkeskommuner skal sørge for at de som tilsettes i lærerstilling har relevant lærerutdanning, og at skolen skal ha rett og nødvendig kompetanse. Dette må ligge fast. Unio vil aldri støtte endringer som kan svekke kravet om lærerutdanning.

Det vil være svært problematisk dersom endringene innebærer at vurderingen av hva som er relevant lærerkompetanse i stor grad overlates til den enkelte kommune eller fylkeskommune. Det kan ikke være opp til dem alene å avgjøre om en kandidat har tilstrekkelig kompetanse for tilsetting i lærerstilling. Slike vurderinger må fortsatt være forankret i nasjonale krav og tydelige rammer. Hvis ikke, vil det kunne utfordre prinsippet om en likeverdig fellesskole og føre til større forskjeller mellom kommuner og skoler.

Unio vil også understreke at ulike lærerutdanninger gir særskilt kompetanse som er viktig på ulike trinn og områder i skolen. Kompetanse i begynneropplæring, tilpasset opplæring og fagdidaktikk er utviklet med utgangspunkt i bestemte elevgrupper og undervisningssituasjoner. Dette er kompetanse som må anerkjennes og ivaretas også dersom regelverket justeres. Unio vil

følge saken tett og etterspørre tydeligere avklaringer fra regjeringen om hvilke konkrete endringer som faktisk foreslås.

Pensjon i private barnehager

Unio forventet at regjeringen i RNB skulle få på plass en ordning som likestiller hvordan pensjon i offentlige og private barnehager finansieres. Det kom ikke og kan undergrave hele barnehageforliket og føre til usikkerhet for alle som jobber i private barnehager. Dette kan også bidra til at mange private barnehager vil slite økonomisk.

Unio mener at den beste måten å sikre gode pensjonsordninger for de som jobber i private barnehager på, er at tilskuddet til pensjon henger tett sammen med hva barnehagene faktisk bruker på pensjon. Da må også barnehagene få dekket sin faktiske pensjonskostnader. En god og forutsigbar pensjonsordning er helt avgjørende. Dagens finansiering av pensjon truer pensjonsordningen til ansatte i private barnehager og må endres. Vi forventer at Stortinget finner en løsning som ivaretar intensjonene i barnehageforliket.

Kuttet i utdanningsbistanden fortsetter

Regjeringen fortsetter å kutte i midlene til utdanningsbistand noe som blant annet innebærer utfasing av støtte til yrkesopplæring i løpet av 2026. Reduksjonen innebærer også redusert støtte til FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO) sitt normative arbeid, seksualitetsundervisning og styrking av utdanningssystemer.

Unio har over tid vært opptatt av at midler til utdanning i bistandsbudsjettet må styrkes. Årets budsjettforslag fra regjeringen innebærer et kutt på 70 prosent på utdanningsposten de siste fem årene. Regjeringens fortsatte reduksjon i støtten til utdanning er dermed dessverre en manøver vi har blitt vant til.

**Unio er Norges største hovedorganisasjon for universitets- og høyskoleutdannede.
Vi har over 404 000 medlemmer fordelt på 14 forbund.**

Unio skal være den hovedorganisasjonen som best ivaretar universitets- og høyskoleutdannedes interesser ved å arbeide for høyere verdsetting av kunnskap, forskning, kompetanse og ansvar.

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier: sikre full sysselsetting, øke forskningen, kjempe mot fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester, øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor, sikre gode trygde- og pensjonsordninger.

Unios medlemsforbund:

Utdanningsforbundet • Norsk Sykepleierforbund • Forskerforbundet
Politiets Fellesforbund • Norsk Fysioterapeutforbund • Det norske maskinistforbund
Akademikerforbundet • Norsk Ergoterapeutforbund • Norsk Radiografforbund
Spir – Profesjonsforbundet for prester, diakoner, kateketer og pedagoger
Bibliotekarforbundet • Norsk Tannpleierforening
Norsk logopedforbund • Skatterevisorenes Forening

Stortingsgata 2
0158 Oslo
sentralbord: 22 70 88 50
post@unio.no
www.unio.no